

ادبی سوغات

ع. ب. خدمتگار

بید وفار

محرمو لوستونکيو!

ادبي سوغات چي د استاد سرمحقق ع. ب خدمتگار په زيار راټول شوي او الفت اکاډمي نشر ته سپارلي، ستاسي مخي ته رډو اميد لرو چي د ادب ميان به يي په لوستلو خپله ادبي تنده ماته کړي.

همدا راز د رحمان بابا دغه شعريو ځل بيا د پښتو ژبي ادیبانو ته د اقتفا او پيرو لپاره له دې هيلې سره وړاندې کوو چي زمونږ ځوان شاعران به د خپلو لويو استادانو په پله پل کيږدي. ټول هغه دوستان چي ددې شعر په پيرو کي ليکنې کوي، خپل اشعار مونږ ته په لاندې آدرس رالپړلي شي

webmaster@hewad.com.

نور مو وخت نه نيسو دا تاسي او دا هم ستاسي ادبي سوغات.

ستاسي شعرونو ته سترگي په لار

د "هيواد" مسئوله ډله

ادبي سوڱات

د

سرمحقق عبدالله جان بختاني خدمتگار

ټولونه، سريزه او يادونې

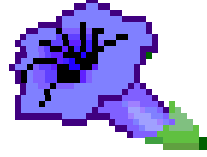
محرم الحرام ۱۴۲۳

د مجموعي پيژندنه

ادبي سوغات
د سرمحقق خدمتگار
الفت اکاډمي
عبدالرحيم بختانی
شفق
مارچ ۲۰۰۲ م
دانش کتابتون
یوزر نسخې

نوم:
ټولونه، سریزه او یادونې:
ناشر:
مهتمم:
کمپوز:
د چاپ نیټه:
د چاپ ځای:
شمیر:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اهداء:

د فلسفي سياسي دقيق نظر خاوند
دانشمند ليکوال او متفکر شاعر
جناب محترم سيد شمس الدين مجروح ته.

په درناوي

ع - خدمتگار بختانی

گرانو لوستونکو!

ددې مجموعې حجم ډیر وړوکی دی، مگر په معنوي لحاظ ډیر لوی او لوړ ارزښت لري.

دا چې مشر مجروح صاحب د رحمان بابا د شعر په زمکه غزل لیکي، الفت صاحب پرې مشاعره جوړوي، حمزه صاحب یې رنگ او خوند زیاتوي، نور تکړه شاعران پکښې برخه اخلي او بیا بختانی صاحب ترې د گلو گیدی جوړوي او د خپرولو لپاره یې ځولی غوړوي دا پخپله لوی ارزښتمن کار او لویه خبره ده.

ښایي چې اهل نظر ورته په درانه نظر وگوري، د عالی ذوق خاوندان ترې خوند واخلي او د ادب مئینان یې قدرداني وکړي.

په خپل وار، مونږ په ډیره خوشحالی، په دې گلورین پسرلي کښې، د ادب دا رنگینه پاڼه، د مشرانو دا رنگین سوغات د هیواد د رنگارنگو گلونو له خوږو وږمو سره یو ځای خپروو او وایو:

الله پاک دې سرمحقق خدمتگار ته د نورو فرهنگي خدمتونو له زیات توفیق سره خیر او برکت ورکړي. آمین

میرویس الفت

الفت اکاډمي - د ۱۳۸۰ د حوت ۲۱ مه

دوه درې خبرې

۱ - له نن څخه شپاړس کاله د مخه، ما پر دې (ادبي سوغات) لنډه سرريزه وليکله. د افغانستان د ليکوالو ټولني ته مې وړاندې کړه. ټولني فيصله وکړه چې د (ژوندون) مجلې د هديې په توگه دې چاپ شي مجموعه دولتي مطبعې ته ولاړه مگر ډير افسوس چې د مجلې يا انجمن د ځينو کارمندانو د سبوتاژ لامله د انجمن رسمي فيصله عملي نه شوه. په داسې حال کې چې زه پخپله د همدغې ټولني د رياست لومړي مرستيال او منشي هم وم.....

۲ - له نن څخه اوه کاله د مخه، د ۱۳۷۳ هجري شمسي کال د جدي په ۲۷، زه په پيښور کې وم. د بي بي سي د ډرامو دفتر ته ورغلم چه افغاني ليکوال شاعران ياران دوستان وگورم. د پوهنتون د ادبياتو د پوهنځي پخوانی استاد ښاغلی عبدالخالق رشيد، چه نوی مهاجر شوی و، هم هلته کار کاوه. ما سره يې (ادبي سوغات) وليد، خوښ يې شو، له ما څخه يې واخست، ويل يې: زه دا چاپوم. ما ترې فوتوکاپي واخسته. راغلم. بيا اوږی کابل ته ولاړم. هلته خبر شوم چه استاد رشيد کابل ته راغلی او بيا هندوستان ته ځي. د ډيلي د جواهر لعل نهرو په نامه د پوهنتون د پښتو ژبې او ادبياتو استاذ شوی دی. هغه ما ونه لیدی شو او ولاړ. تر اوسه يې کوم خط خبر نه دی راغلی او لا نه پوهيږم چه مجموعه يې ورکه کړې؟ ساتلې؟ او که چاپ کړې ده.

۳ - د ۱۳۸۰ هـ ش د حوت په ۲۵ ورځو کې، د ۱۴۲۲ هـ ق د لوی اختر ورځې وې، زورور بارانونه وريدل، ما په کور کې په خپلو زړو کاغذونو گوتې وهلې هغه فوتوکاپي مې ترلاس شوه، ډيره تته وه او د لوستلو نه وه ما له سره وليکله او د چاپولو په فکر کې يې شوم.

پرون، ښاغلي مـيرويس الفت ته مې دا کيسه وکړه هغه په ورين تندي وويل: "بې غمه اوسه!"

- ښايې چه گران لوستونکي، ددې لنډ داستان په نتيجه کې، دې ته هم رسيدلي وي چې دلته ديوکوچني اثر چاپول څومره ستونزې لري؟ اوددې له مخه مونږ د تاريخ په کوم کولتوري معيار کې واقع يو؟

فاعتبروايا اولی الالباب

خدمتگار بختانی

بختان کله - د ۱۳۸۰ د حوت شلمه

ادبي سوغات

د پښتو ډير ښاغلي او منلي شاعران تير شوي دي چې د پښتو ادب ارزښتمنه خزانه يې د خپلو شعرونو په مرغلرو لا ښائسته او بډايه كړې ده. په دوی كښې رحمان بابا بل راز شاعر دی او شعرونه يې بل رنگ تاثير لري. پښتانه هغه لسان الغيب بولي، په ديوان يې فال نيسي، په شعري استشهاد كوي او د "بابا" په ستر لقب يې نمانځي.

شعر پيژندونكي د رحمان بابا شعر "سهل ممتنع" گڼي او ډيرو شاعرانو د هغه د ډيرو شعرونو اقتفا كړې ده.

د هغه پر مزار، په ادبي غونډو، راډيوگانو او خپرونو كښې، هر پسرلي د رحمان بابا كاليزې مشاعرې كيږي. دغه مشاعرې زياتره، د هغه د هنر او شخصيت په يادونو او ستاينو درنښت مومي او د هغه د ځينو شعرونو په پيروي ښكلې كيږي.

د رحمان بابا د شعرونو اقتفا او د هغو پر طرحو مشاعرې د پښتو ادبياتو د تاريخ د رحمان پيژندنې د فصل يوه په زړه پورې موضوع ده چې دلته مونږ هغه پريږدو او يواځې د رحمان بابا يو غزل او د هغه د اقتفا د لړۍ شعرونه وړاندې كوو.

دا كار معاصر لوی اديب او شاعر مرحوم گل پاچا الفت پيل كړی دی. يو وخت هغه د "روزگار" جريدې ته يو ليك، د رحمان بابا يو غزل او د هغه په پيروي د محترم سيدشمس الدين مجروح، ښاغلي امير حمزه شينواري او خپل شعرونه وليږل. دا "ادبي سوغات" د روزگار د جريدې د ۱۳۵۰ هـ ش د ثور د ۱۵ مې (د ۱۹۷۱ م د مئۍ پنځمې) نيتې په گڼه كښې خپور شو. د همدې ورځې په مازيگر، ما د جريدې دغه گڼه واخيستله. په بله ورځ مې خپل شعر د جريدې ادارې ته وسپاره چې په بله گڼه كښې چاپ شو او بيا د هيواد څو تنو تكړه شاعرانو پكښې برخه واخيستله.

ما هغه شعرونه راټول او ددې مجموعې د پای دوه شعرونه مې پرې زيات كړل په دې ډول يوه ښكلې رنگينه گلگيدۍ ترې جوړه شوه.

په دې شعرونو کېنې سربيره پر هنري ادبي ارزښت د هغه وخت او چاپيريال د اجتماعي بهير انعکاس هم ليدل کيږي او د هر شاعر د فکر پلوشي هم ترې څرگنديږي. په دې ډول ارزيايو کېنې، زه خپل نا ارزه بيتونه شامل نه گڼم. بلکه په دې خوښ يم چې د رحمان بابا مقام ته، د ارادت او اخلاص په مقام کېنې، ماته هم د عالي مقامو استادانو د پيروئ وياړ را په برخه شوی دی. په همدې خلوص د رحمان بابا د يادونو او مشاعرو ددې بنسکلي گلورين موسم په فضا او د سولې، مصالحې او روغې جوړې، ددې رنگين پسرلي د "ژوندون" په زمينه کېنې دا ادبي سوغات ستاسو مخې ته ږدم. له شعرونو به يې هم خوند واخلي او د مشاعرې له بهير نه به هم خبر شئ.

په درناوي

ستاسو خدمتگار عبدالله بختانی

د ۱۳۶۹ د ثور ۱۶ مه

د الفت ليک

بناغلي فرند^(۱) د روزگار مسئول مدير صاحب!

هغه وخت چه بناغلي مجروح صاحب^(۲) په متحده عربي جمهوريت^(۳) کښې د افغانستان سفير و، ما ته يې د ادبي سوغات په توگه خپل يو شعر را واستاوه چه د رحمان بابا د دې شعر په پيروي ليکل شوې و:

ډير عمر مې تير کړ بېهوده په زمانه

نور دې زما سروي او د ترکو آستانه

دا شعر چه ما ته ورسیده، ما هم په دغه وزن او قافیه يو شعر وليکه او هغه ته مې وليږه.

کله چه حمزه صاحب، د غزل استاد، کابل ته راغې او دا دوه شعرونه يې وليدل، هغه هم يو شعر وليکه او په دغه مشاعره کې يې برخه واخسته. وړم کال^(۴) چه د پيښور مشهور شاعران او ليکونکي د افغانستان د استقلال جشن ته راغلل او د بيرته تگ په وخت کښې يې د خدای پامانئ دپاره په کابل کښې زما کور ته تشریف راوړ، دا شعرونه هلته ولوستل شوه او بناغلي اجمل، مهدي او قلندر وعده وکړه چه په دې مشاعره کښې به گډون وکړي او خپل شعرونه به را واستوي. بنايي چه د هغه خای مصروفیتونو دا وعده هيره کړې وي حکه د هغو اشعار را ونه رسيدل.

دا خو شعرونه چه ما سره دي، د روزگار جريدې ته د نشر دپاره در استوم. گوندي د ادبي ذوق خاوندانو ته مقبول واقع شي.

په احترام

افت

يادوني:

۱ - محمد يوسف فرند چه اصلاً د سره رود د شمسه پورو څخه دی. لور تحصيلات لري په دغه وخت کې يې

د روزگار اوه نيزه بې طرفه جريده چلوله.

۲ - بناغلي محترم سيد شمس الدين مجروح د پښتو او دري دانشمند شاعر او ليکوال

۳ - مصر

۴ - ۱۳۴۸ هـ ش کال

بېهوده عمر^(۱)

ډير عمر مې تير كړ بېهوده په زمانه
نور دې زما سروې او د تركو آستانه

هيڅ مې حاصل نه كړه په شپځي او په تقوا كښې
پس له دې مې وار دى هر څه^(۲) شي په ميخانه

شيخ و شپځي ورد او^(۳) وظيفه او ذكر فكر
زه او ساقې جام و باده چنگ و ترانه

زه و زاهدانو ته حيران يم دوى و ماته
ديوانه بده خنند و ده به ديوانه

گنج درو^(۴) حار^(۵) شه د عاشق تر خاڅكي او بنو^(۶)
نه خروارد عقل نه د عشق يوه دانه

تيغ د يار له لاسه په مړي د عاشقانو
هسې لذت كال كه د ميو پيمانه^(۷)

خدای لره به درشم په سودا د يار له مخه
بل مقصود مې نشته په كعبه په بتخانه

زه له ډيرې مينې په تش بوى د يار شيدا يم^(۸)
تل د لنډو خټو اوبه لـروى بهانه^(۹)

ځکه زاهد زهدکاد یو جنت دپاره
سر بنډلی نه شي په اور بل د جانانه

گوره د منصور هسي په دار^(۱۰) نه شي رحمانه!
بي نام و نشان شه که بي غواړي نشانه

رحمان بابا

يادونې:

(۱) - د رحمان بابا دغه شعر له دغه عنوان سره چاپ شوی دی. ښايي چه الفت صاحب به دغه عنوان ورکړی وي. الفت صاحب پخپله شاعر او شعر پيژندونکې و. دا شعر يې هم په ډير دقت له کوم باوري متن څخه اخستی دی. سره ددې هم په ۱۳۵۹ هـ ش کښې، د پښتو ټولني له خوا د رحمان بابا د ديوان له چاپ شوي نسخې سره ددې متن فرقونه ښودل کيږي.

(۲) - چاپي ديوان: چې

(۳) - چاپي ديوان: و

(۴) - د الفت صاحب نقل: عقل

دلته ما ته د تشبېه او د لف و نشر مرتب د صنعت له مخه د چاپي ديوان عبارت (درو) غوره ښکاره شو، نو ځکه مې په متن کښې واخيست. په دې صورت په اوله مصرع کښې د (درو) او (اوبښکو) تشبېه څرگنده ده او د دوهمې مصرعې (خوار د عقل) د لومړۍ مصرعې (گنج د درو) او د دوهمې مصرعې (دعشق يوه دانه) د لومړۍ مصرعې (د اوبښکو څاڅکي) پورې ارتباط نيسي.

(۵) - په دواړو متنونو کې: راز

(۶) - چاپي ديوان: اوبښکو

(۷) - چاپي ديوان: هسي لذت کاندې جوړ د ميو پيمانه

(۸) - چاپي ديوان: شوم

(۹) - چاپي ديوان: تل د لمدو ختو لږ اوبه دي بهانه

(۱۰) - اصل: وار. چه طبعاً طباعتي غلطي ده

(۱۱) - چاپي ديوان: بله نشانه

وگورئ:

د ذکر شوي ديوان ۱۷۱/۲ مخونه

پښيماڼه

سـترگې مې دي وږې د زړه کـور مې وـيرانه
حلق مـری مې وچه غواړم ډکه پيـمانه

ای سـاقي باـداره! زـمالاس او سـتالمن ده نور
بيا به قـدم کـښې نه ږدم په بله آسـتانه

ځان مې خوشې سـترې په لوستلو د کتاب کړ
هيڅ د حقيقت وړ پکـښې نه وه نـشانه

لارمه بازار ته چال چلند يې چل و ول و ټول
بحث و جنجال و هلته په سپک او په درانه

ورغلم و سـتل^(۱) ته د مشرانو هلته غونډه وه
زور شـور او غـوغا وه چه دا وکړو که دا نه؟

دا د سياست ميدان ميره خوشې سـراب و
لارمه په طمع د اوبوزه ديـوانه

لارمه مسجد ته مدرسې ته ور دننه شوم
هلته قـيل و قـال و په روا په روا نه^(۲)

قول که عمل که فکر او خيال دی ټولنه کښې
هر څه کښې پـرته ديـوه د وهم زولانه

کښېناستمه کور کښې خپلخانې مې راته وويل:
څه! ^(۱) دلته دې نشته نور نه آب او نه دانسه

اوس مې پناه راوړه ستاسو سيمې ته، رنډانو!
دا دهر چاکور دی، خرابات او ميخانه

دا چې مې د درد علاج نه عقل نه تدبير وکړ
ولې نو ځان خلاص ورځنې نه کړم مردانه

غواړم د مستي بڼکلي دنيا چه هلته نشته دی
چل فريب نه مکر نه ريانه بهانه

مینه غواړم ساز غواړم سرود غواړم نڅا غواړم
ډکه خوله خندا او سترگې مستي جانانه

ما نيولی پير رحمان امام د شاعرانو
وايم په حجره کښې د ده بڼکلي ترانه

ټول عمر مې تير شو بيهوده په زمانه
نور دې زما سروی او د ترکو آستانه

سید شمس الدین مجروح

يادونې:

(۱) - وستل: د کلي مخې ته د خلکو د توليدو او جرگې ځای.

(۲) - ناروا

(۳) - په اصل کښې: زه

رندانه نظر^(۱)

هر څه بل راز وينم بيا نظر شور رندانه
و مې ليده تشه داد عقل پيمانه

ناوري څوک ناصحه! هغه تش نصيحتونه
ووايه شاعره! حقيقت بې باکانه

شيخ دې خپله بیره کړي شانه د بل دپاره
مادی زړه بايللی په اوربل د جانانه

چيرته سپينه بیره چيرته ول ول توري زلفي؟
چيرته د بودا تگ چيرته تگ خرامانه

نور څه ترې نه غواړم محبت غواړم له بنکلو
ده ماته کافي يوه خندا صادقانه

هر څه ورکول اهل ته بڼه وي له نا اهل
تل لره نظر اهل نظر ته دوستانه

عقله! ته ما پرېږده! ستا له لاسه ډير په تنگ يم
غواړمه ژوندون لږ څه آزاد شاعرانه

بڼه مې په ځير ځير چه وکتل سياستونه
مکرو، فريب و، غولول ماهرانه

وي به ډير بڼه لال^(۲) د سياست د بڼا مارخوله کښې
ورشه که لري منتر افسون ساحرانه

مه غواړي له مانه سياسي مهارتونه
راغلمه پاک زړې سياست نه بيگانه

هغه چه د وخت حاکم ته وايي زما مدار
ځانته قايليري په جلب او گاوځانه

کله آزاديږي د عمرو اسير فکرونه؟
خدای دې د چانه کړي ذهنيت^(۳) غلامانه

وايي غلامان په غلامئ با داران شوي
واوره د محمود او ايازانو افسانه

مونږ لا اسيران يو د خانانو د پيرانو
يو د مکر دام لري او بل يي زولانه

گرځوي په لاس کښې د تسبو دانې مدام
مه وايه چه دام د زاهد نه لري دانه

وږي يو بر بڼه يو خواري ده زمونږ په برخه
برخه د څو تنو عياشي بې شرمانه

نه لري د جوار دانې په کور کښې دهقانان
تل د آغا کور کښې د کباب پټه دانه

ډير خلک په بند کښې دي د لږو صاحبانو
خان او بيگ لري د طلسمونو جيلخانه

نه شي په چل ول له اسارته خلاصيدلی
يو اقدام پکار دی رندانه او مردانه

دا د خان نوکر که هر څه بد وایي الفت ته
غواړم له آزادو قضاوت آزادانه

گل پاچا الفت

یادونې:

(۱) - په روزگار کښې د حمزه صاحب شعر د مخه او ورپسې د الفت صاحب چاپ شوی دی. دا د الفت صاحب د تواضع نتیجه ده. هغه پخپله شعرونه دغسې ترتیب کړي وو. دلته د الفت صاحب شعر د مخه شو، ځکه چې د شعر د ایجاد د تاریخ له مخه دا یې حق دی.

(۲) - لعل، پښتانه (لال) بولي. دلته دغه معنا څرگنده ده د بنامار په خوله کښې لعل د پخوانو فولکلوري افسانو یو مضمون دی. لال، په فارسي کښې گونگي ته هم وایي دا دې ته هم اشاره کیدی شي چې د هغه وخت د مسلط سیاست بناماران زیاتره په ژبه لال، یعنی گونگي او ترپړي وو. سمه او څرگنده خبره یې نه کوله او په ساحرانه منتر او افسون غوندي خبرو به یې خلک تیر ایستل.

(۳) - په اصل کښې: خدای دې چا نکړی ذهر نهیت. چې دا څرگنده طباعتي غلطی ده.

غزل

ولیکه قلمه! یو غزل بنه جانانه
پریرده چه وییری دا دوه ژبې زمانه

مینه د زلفانو بې له خاله (پنیمانی) ^(۲) شي
نه ورتله (تش دام) ^(۳) ته وي چه نه لري دانه

پورته شه بیان په افسانه کبني حقیقت کره!
بیاله حقیقت نه رانکاره کره افسانه

چیرته جمیعت چه پریشانی دې ده په برخه
بنکلیه جوړوم دې د کمخو بهانه

خوی چه د ساقی مې دریایي غوندي بنکاریری
نن مې جوړپه کار شوه لغزشونه مستانه

تا چه کره را وړاندې ما په نه زړه ورته لاس کرو
لاره ساقی لاره په دې منح کبني پیمانه

حسن هغه یو دی چه په هر محل کبني بنکاری
خان چه غورخوي په هره شمعه پروانه

يا خودا خپل غبراته پردې غوندي بڼكار پيږي
يا مې جنون وکړه ابتدا په ويرانه

شيخه! د رښتيا ويل په خوند به هله پوه شي
ستا چه د حمزه غوندي مشرب شي رندانه

امير حمزه شينواری

يادونې:

(۱) - په روزگار کښې ددې شعر د عنوان پر ځای: "بې عنوانی" عنوان شوی او زه نه پوهیږم چه دا به چا کړی وي؟ خو دومره پوهیږم چه د پښتونخوا شاعران غزل ته عنوان نه ورکوی او که ورکړي نو بیا (غزل) لیکي. نو ځکه ما د (بی عنوانی) پر ځای (غزل) عنوان کړی.

(۲) - د بناغلي مجروح د شعر عنوان (پښیمانه) ته اشاره ده.

(۳) - د روزگار د جريدې د ليکنې له مخه او د الفت صاحت د شعر عنوان (تش دام) و، مگر اوسني عنوان يې (رندانه نظر) دی، او د حمزه صاحب لومړني عنوان ته ده.

تشه ترانه

چاته چه كعبه وي دستانه او اسانه
مه غواړئ هغو ځني خبرې رندانه

ژبه چه شي غوره په اغا! بلې! صاحب باندي
نه شي چلیدی بيا په رښتيا صادقانه

غله زمونږ د مال و د ناموس او د ابرو دلته
غواړي عزتونه مونږ نه هم احمقانه

نس ډكوي دلته مگر زړه يې امريكې وړي
خدايه! له وطنه هيڅوك مه كړې بيگانه

څو پورې به نورو لره گورو او پسخيرو مونږ؟
راشيئ چه ودانه كړو دا خپله ويرانه

دې ماړه هيواد كښې به تر څو پورې مونږ وږي يو؟
وباسئ د غلو له جيبه پته خزانه

خلک مو په كليو كښې رڼديږي د شرمبو پسې
غواړي څوك په كومو سترگو ډكه پيمانه

عصر د سپوږمۍ كښې لا سپوږمۍ مې په كيردئ ده
دا يو حقيقت دی نه چه هسي افسانه

نه کيږي هيچېرې په يو گل پسرلې نه کيږي^(۱)
راشي چه کرو جوړه له وطن نه گلخانه

پير د زمانې کښې څه توندي په توندي راو له
عمر ضايع مه کړه بيهوده په زمانه

مینه غواړي، درد غواړي، عمل غواړي، ايثار غواړي
نه شي جوړيدی وطن په تشه ترانه

مینه غواړي، کار غواړي، کالي غواړي، ډوډی غواړي
دا ده د اولس د ارماندونه نشانه

زراو سل خبرې سريې يو: دا خلک کار غواړي^(۲)
خو - جوړه له سرکار شوه د خبرو کارخانه

څوک چه وي کاهل نو دا ملت به هم جاهل گڼي
"ديوانه به ده خنندد و ده به ديوانه"

خو چه خلک مست شي د وطن په محبت باندي
وليکه شعرونه بخښتانه! مستانه

عبداللہ بختانی

يادونې:

(۱) - په يو گل نه پسرلی کيږي. (پښتو متل)

(۲) - دا خلک به سرکار شوه د خبرو کارخانه

زرگڼه!

پورته شه زرگڼه غزل وايه مسـتانه!
گدا کوه! نخاکوه! ديوانه ديوانه

دلته هونښياري، شعور، احساس څه حاصل نه لري
څه مسـتانه گرځه په ويـرانه ويـرانه

د تل ژوندون د پاره شهامت او شجاعت وکړه!
د حسن په ډيوه باندي خپل ځان کړه پروانه

ژوند د حرکت او د خدمت حقيقي نوم دی
وسـوزه پـه اور باندي د بتو بتخانه

ستا په مال دولت باندي نور ځوانان مستي کوي
پاخه ورشه وگوره د مـيو ميخانه

په مړو مړو کتلو کښې د غم نه بل څه نشته دی
څه ساقي نه واخله د سرو سترگو پيـمانه

مست شه په مستي کښې په رقيب باندي حمله وکړه!
ځان ورځيني خلاص کړه د نيشي په بهانه

لار شه خرابات ته له رندانو سره يوځای شه
ماتي کـپه پښو نه دي د طمعي زولانه

خه لکه انسان غوندي له خلکو سره انس وکره!
پریرده چه زاهد له خلکو ناست وي بیگانه

شیخ چه د خپل میخ د کلکولو دم دعا کوی
ته هم خپل سر کنییرده د میخور په استانه

دنيا په حقیقت کبې آزاد ژوند ته پیدا شوې ده
ژوند د انسان خوند کړي په رښتیا ازادانه

دوره د ژوندانه خو په هر قسم تیریدونکې ده
ښه ژوندون هغه دی چه یې کړې عاقلانه

تا که په (مستع) کبې د عزت دپاره کار کړل
اوس به درنه جوړه وه د درو دردانه

ویارمه چه ته هم د مستانو سره یار شوي
په گډ او از به وایو د غمونو ترانه

چل ول او غولولو ته رقیب چه سیاست وایي
په خپله یې خپل خان کړ د غنمو سیاه دانه

گفتار دې په یو رنگ (دی او) کردار دې په بل رنگ
اخر به غوبل جوړ کړي دا دوه رنگې زمانه

باور وایي ملگرو د ژوندون ښکلا خو فکر دی
راځئ چه اول ښکله کړو د فکر جیلخانه

آب و دانه

واو بنستی^(۱) پی پری شوه رانه تیره زمانه
نبستی یم د تمی د دامونو په دانه

نه می متی کار کړی نه می لاس د عقل رسی
هسی رنگ افسون دی هسی شانې زولانه

ژوند راپورې خاندي زلمیتوب راته ویرونه کړی
خکم د زرگی وینی پیمانې په پیمانې

اه زما قسمته چه دا خه رنگی بلا یی ته
نه متاع د دین شوم نه د دهر فرزانه

هیخ می حاصل نه کړو په دې ډیرو خوشامندو کبې
داغ می د تندي شو ذهنیت غلامانه

اب می د مخ ویورلو یوې خیتی دپاره
اور دې په نصیب شوی او په دې اب و دانه

ډیریم غولولې دی ژوندیو زیارتونو زه
نوره می توبه شه له خانقا او استانه

چاته عرض و کړمه او چاته گریوان خیری کړم؟
یومی غوښی غواری بل هډوکی شکرانه

لاس را کړه ای پلاره د وختونو د نجات په نوم
سند به اخستې ته فانه نه مـ گانه

نور غمونه څه کړې؟ ماسره غم ددې خبرې دی:
مري د ننگ غيړت د جوشه ډکه ترانه

زړه ته رانژدې شه چه د زړه په غوږو اوورې څه
دا خبرې نه شي په ناول او افسانه

بخت مې د سيزلو او تندي مې د داغلو دی
نور مې د ځان نه کړه رانه خپل شو بيگانه

نه هغه خمار شته نه غرور په سر کبې پاته دی
نه هغه ساقې شته نه باده او ميخانه

زه او زړه سره پاته په حيرانه حيرانئ کبې يو
ديوانه به ده خنډد و ده به ديوانه

گوره سيندنيه! خپله خوله درته بلا نه شي
مکړه دا د ژوند خبرې هسي رندانه

سيندنی

روزگار جريده، ۳۲مه گڼه د ۱۳۵۰ د جوزا پنځمه

يادونه:

(۱) - په اصل کبې: راوختې

زما ترانه

نه تيروم عـمـر بـيـهـودـه په زمانه
نه کومـه زه د لـيـونـو غـونـدې کـانـه

درومه نامراده ساقی وچې شونډې بڼه یمه
مه بڼوروه ماته کوزړی او پیمانـه

زه چه لاد څښلو کـوتـ او بـه کـړـي کـې نه لرم
شم په کومو سترگو به دیره په میخانه

بې دیارد وروځو له محرابه به هیڅکله
هسک سر بڼکته نه کړمه په بله اسـتـانـه

نن چه د هونبیارو گریوانونه ریتې پیتې شول
پوه په دغه رازو له پخوانه دیوانه

زه به زمانې ستاد سیلاب لوری بدل کړمه
ماته هم پښتون وایي که ته یې زمانه

خو چه ددې خپلې پنجرې هر څه گډ او وډ نه کړم
وبه نه خورم نوره د ژوندون آب و دانـه

زه به یې د خپلو ارادو نه نظر ماتی کړم
څه که اوس د چا سر و ته زه شوم نذرانه

ستا په باده مست نه يم ساقي! نه دې منت وړمه
زه يم د ازل په ميوه هسي مسستانه

ماصياده! ستاد تگي لومي نبي ليدلي دي
خه! بل خوا او اوار كړه د فريب دام و دانه

زه قفس د مينې كه په ساز نور سوزوي نه شم
خاورې او ايرې به كړمه خپله اشيانه

نو ك او وري به بيلې څنگه څوك د يو وجود كاندي
خومره بڼه په خاي ده دا خبره اميانه^(۱)

هر څوك بدلولي په تدبير سره تقدير شي خپل
څوك چه وايي نه! ده يوه خوشې بهانه

زه په زړه د عمر^(۲) ډير داغونه اتشين لرم
خه به كړم خندا خماري سترگې جانانه

څنگه به د مخ زنا په زلفورانه پته كړي
زه په دغه فن كښي يم استاد د پروانه

ډيره ترې بنوړوا د خپلو متو په محنت بڼه ده
زار خوړلي بڼه دي نه د نورو پسمانه

زه چه د خپل فكر په ازادو وزرو الوزم
ماشكولي وخته دا د تمې زولانه

ماته که "مرگ" وایې هم په نره ژبه یې ووايه
خدايېرو که مې خوښ شي دا خويونه زنانه^(۳)

کله څوک د د ارپه سرد حق ناره کولې شي
خوښ مې د منصور دغه صفت شو مردانه

زه د عشق په لاره کښې له خپله سره تيريمه
پوچ پروا مې نشته دی په خيل او خيلخانه

تا که د خپل ملک^(۴) د خزانو سحر مات کړې وای
وه به په قدم قدم کښې گنج او خزانه

زه مجنون د قام او د وطن يم د ليلانه يم
کریم به په جنت بدله دغه وييرانه

راشه! په خير راغلي! بڼه چه مل د ليو نو شولې
دلته مونږ کښې نشته څوک د مينې بېگانه

پورته شه! او چت شه! په همت د کهکشان په لور
مه لټوه خاوره کښې د ستورو نښانه

جوړ به د اسمان سپوږمۍ اميل ورنه د غاړې کړې
څوک که ورته يوسي زما دغه ترانه

نصرالله حافظ

يادونې:

د شعر ماخذ: نصرالله حافظ، د شمشاد له هسکې څوکې، کابل، ۱۳۶۲ هـ ش، ۸۶/۹ مخونه.

په دې ماخذ كښې تر عنوان وروسته ليكل شوي دي: 'دا شعر مې د رحمان بابا د يو مشهور شعر په اقتفا ليكلي دي چه وايي

ډير عمر مې تير كړي بيهوده په زمانه
نور دې زما سروي او د تركو استانه

ما يو وخت له حافظ صيب نه پوښتنه كړې وه چه ايا هغه د رحمان بابا د دې شعر پيروي كړې ده؟ هغه راته ويلي وو چه "هو! ما د مجروح صاحب او الفت صاحب د شعرونو د اوريدو نه وروسته په دې لړ كښې شعر ليكلي او هغه وخت ما دغه شعر د "زيري" جريدې ته وركړ او هلته چاپ شو. او د "شمساده هسكې څوكې" په مجموعه كښې هم شته"

كله چې ما د زيري د ۱۳۵۱ هـ ش كال د كليكسيون د ميزان د ۲۶ مې نيتې په ۳۱ مه گڼه كښې دغه قصيده وموندله نو دواړه مې سره پرته كړه او دا توپيرونه پكښې څرگند شو.

(۱) دې بيت پسې په زيري كښې دا بيت هم شته

خدا يرو كه به رپ قدرې له خايه څخه ووهي
دا مړاس كه ووهې هر خو په تازيانه

(۲) په زيري كښې: د هجر

(۳) په زيري كښې: طفلانه

(۴) په زيري كښې: (د خپل ملك) پرځای (د وطن) او په دوهمه مصرع كښې د (وه به په قدم قدم....)
پرځای (اوس به د قدم قدم....)

دجېلخاني خوب

خوب وينم عالمه! كه يې څوك راكړي مانه^(۱)
پروت يم سرمې ايښې د خپل يار په زنگانه

خوب وينم چه پورته په هوالكه د باز شومه
كښېناستم په بام د محمود سترگې د اياز شومه
پورته د خاموش زرگي نه خوږ د مينې ساز شومه
خرڅه مې په حورو كوره د ډموزمانه

خوب وينم چه ناست يم د جيندي^(۲) په يخه غاړه
شاه مې سويلو كښې لكه سره شمعه ولاړه
سرې شونډي موسكئ شوه ماتې^(۳) وې چه ژاړه ژاړه!
څكه دې د زړه وينې دا شراب دي مستانه

خوب وينم چه باغ دې د گلونو او ماښام دې
سرې سترگې ساقې د ساقې سرو گوتو كښې جام دې
لاس په سيتار پروت لېونې مست لكه خيام دې
اړئ^(۴) پرې نرئ نرئ د مينې افسانه

خوب وينم چه سپينه سپورمي پاس په خندا راغله
ماله محبوبا په شرم شرم تر خوا راغله
شوندو کښې شراب او په کوکي کښې قضا راغله
سور خماري يې را کړ پيمانه په پيمانه

خوب وينم چه پت شوم په نسيم کښې بهر لارمه
خواله د جانان لکه د مينې نظر لارمه
سترگو د دلدار له لکه خوب د سحر^(۵) لارمه
يو شرنګ کښې مې لوټ کړه د غمونو خزانه

خوب وينم چه زه لکه لولکه په سيل ووتم
پورته د نرګس نه شوم په خوا د رامبيل ووتم
تاو د سپينې غاړې د ليلا په اميل ووتم
پت مې ورته ووي ســلامـونه جانانه

خوب وينم چه پورته لکه چيغه د منصور شومه
يا يو موټي خاوره وم يالوی درياب د نور شومه
خوبانګ د سحر و شوزه را وينس شوم کرو کور شومه
خوب يوړل خوبونه را ژوندئ شوه زمانه
وي: پريوزه لــپـونـيـه! تېروه دې جېلخانه!^(۶)

- (۱) مانه - مانا، معنا، معنی - زما په ماخذ کښې معنی
- (۲) جیندي - د هشنغر د مینخ هغه سیند دی چه ددې علاقې اته واړه کلي یې په غاړه پراته دي.
- (۳) تی - ته یې.
- (۴) اړئ - اړوي.
- (۵) زما په ماخذ کښې صحرا
- (۶) د شعر ماخذ د غني خان کلیات، کابل، ۱۳۶۴ هـ ش، ۱۹۸۵ م - ۴۷۳ م مخ

دا شعر د (ادبي سوغات) د مشاعرې نه د مخه ویل شوی دی په وزن او قافیه کښې د رحمان بابا د شعر پیروي پکښې شوې ده، مگر په لږ توپیر. داسې چه د رحمان بابا شعر د غزل په فورم کښې دی او د غني خان شعر چهاربیته ده. په پیرویو، اقتفاگانو او مشاعرو کښې دا کار جایز دود دی، نو ځکه مونږ دلته را واخیست.

دا چهاربیته د لرې او برې پښتونخوا په خپرونو کښې بیا بیا خپره شوې او سندرغاړو هم بیا بیا اورولې ده.

غزل

هر خو که مې وازمائي دا ستا په يارانه
اف د شکايت به مې وانسه وري زمانه

زه دا ستا د مستو سترگو هغه خمار نه يمه
کوم چې يې چاره کولی نه شي پيمانه

په بښپو کښې مې پرتهې دا ستا د مينې زولنې دي
دا چه لپونى يم نه يم سر په ويرانه

خوک چه خپل ټول ژوند يوې شپې رڼا ته بخښي
زه يم ستا د مخ شمعي ته هغه پروانه

حور، غلمان او واړه جنتونه دې د شيخ وي
زما دې يو پوزى خاى ستا په ښکلې استانه

دا چه مې ښکلا سره کلام دى پېيل شوى
دى ستا د جمال تفسير مې هره ترانه

ورکړه چه کمين د زړه دردونه پرې تسکين کړي
خپل د لاس د شمال ورته د مينې نشانه

برکت الله کمين

د ښاغلي برکت الله کمين د شعرونو له خطي مجموعې څخه، په مننه

د سر محقق خدمتگار

له خوا

چاپ ته تيار متنونه

۱- د باچا خان ليکونه - دوهم ټوک

۲- تازه گلونه - د ۱۱۲ اوسنيو شاعرانو د ۴۸۴ شعرونو انتخابي مجموعه

۳- ديوان قاسم قاسمي چهارباغي (په فارسي ژبه)

۴- د نعيم جان سندرې

۵- د بياض ديوان

۶- د احمد گل شاعري

۷- د وړو لوبې - د بينا صاحب ليکنه

غزل

آچې خرخول يې شورنخود او گـندنه
اوس يې د وطن په سر اخیستې بیانه

لا خومات بنگري دې د روسیې په غېږ کې وینمه
ولې دې بدله دومره ژر کړه یارانہ؟

څنگه په هغې ژبې خبرې د حیا وکړو
نشته چې توپیر پکې دنر او زنانہ

غواړم دانه دار سړي له تا ځنې وطن لره
نه غواړم کـندهاره! ستا انارې بېـدانه

ولې راته خپل وطن پردې پردې بنکار یږي نن
زه شوم بېـگانه او که دا خلک بېـگانه

مونږ خود منو غله هم په توره شپه کې پېژنو
یار خولا په بله وهي غټه هندوانه

مونږ خو ترې امید د لوړ پرواز او ترقی کاوه
خو! دې زړې ابی مو په باز څه وکړه کانه

ته هم څه صحرا ته لېونیه د حفیظ په شان
غواړې که عفت دې د شـلېـدلي گـریوانه